

Onderzoek naar kosten binnen de tweede en derde pensioenpijler: voornaamste vaststellingen

Ten geleide:

Op vraag van de regering heeft de FSMA de kosten onderzocht die worden aangerekend in de tweede en derde pensioenpijler. De vaststellingen van dit onderzoek worden besproken in dit onderzoeksrapport.

In het eerste deel van dit rapport wordt een algemeen kader geschetst dat het voorwerp van dit onderzoek duidelijk afbakent. Tevens wordt het begrippenkader geschetst, met bijzondere aandacht voor de factoren die een impact kunnen hebben op de grootte van en de wijze waarop kosten worden aangerekend.

Het tweede en het derde onderdeel bevatten het eigenlijke cijfermateriaal. Deze hoofdstukken bieden, per betrokken pensioenpijler, een overzicht van de kosttypes die de diverse instellingen aanrekenen, de wijze waarop deze worden gedefinieerd en uiteraard ook de hoegrootheid van deze kosten. De in dit onderzoeksrapport gepresenteerde gegevens hebben betrekking op het jaar 2020. Volgens de gegevens waarover de FSMA beschikt, heeft de specifieke crisiscontext van dat jaar¹ geen significante impact gehad op de pensioenopbouw, bijvoorbeeld op het niveau van de bijdragen.

Dit rapport steunt in grote mate op de rapportering voortvloeiend uit de templates die door de betrokken beleidscellen werden gevalideerd in december 2021. Conform de afspraken met deze beleidscellen werd aan de betrokken beherende instellingen een rapporteringstermijn tot 15 juni 2022 toegekend. De ingediende rapportering bleek evenwel op bepaalde punten niet te voldoen aan een aantal coherentiechecks, hetgeen aanleiding heeft gegeven tot diverse vragen aan de instellingen om de rapportering aan te passen. Een definitieve dataset kwam hierdoor dan ook pas tot stand in november 2022.

Voorliggend onderzoeksrapport schetst, binnen de contouren van ons beroepsgeheim, een globaal beeld van de impact van kosten op de aanvullende pensioenopbouw binnen beide pijlers.

De FSMA wenst hierbij **uitdrukkelijk te wijzen op de aanwezigheid van een aantal zeer belangrijke 'caveats'** (cf. infra, sectie 1.3.), die tot gevolg hebben dat deze studie geen oordeel inhoudt over welke instelling of investeringsvehikel nu het meest of minst performant is.

¹ 18 maart 2020 was het moment waarop België voor het eerst in *lockdown* is gegaan omwille van de covid-epidemie.

Inhoudsopgave

1. Kosten in de tweede en derde pijler: algemeen kader	5
1.1. Scope van het onderzoek: types pensioenopbouw, actoren en toepasselijke wetgeving	5
1.2. Impact van kosten: definiëring – wettelijke omkadering – kosttypes	5
1.3. <i>Caveats</i> voor de lezer	6
2. Kosten binnen tweede pensioenpijler: overzicht van vaststellingen.....	9
2.1. Verzekeringsondernemingen	10
2.1.1. Kwantitatieve omvang van het onderzoek.....	11
2.1.2. Instapkosten – kosten aangerekend op de bijdragen	12
Definiëring van de instapkosten.....	12
Instapkosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden	13
Instapkosten 2020: spreiding aangeslotenen in functie van de instapkost	15
Instapkosten 2020: verhouding verzekeringsonderneming versus verzekeringstussenpersoon	15
2.1.3. Lopende kosten – kosten aangerekend op de voorzieningen.....	17
Definiëring van de lopende kosten	17
Lopende kosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden	17
Lopende kosten 2020: spreiding aangeslotenen ifv gemiddelde lopende kost.....	19
2.2. Instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening	21
2.2.1. Kwantitatieve omvang van het onderzoek.....	21
2.2.2. Kosten IBP's: wijze van vaststelling en aanrekening	21
2.2.3. Hoegrootheid van de kosten bij IBP's	22
Hoegrootheid van de beheerskosten: gemiddelde en grenswaarden.....	22
Hoegrootheid van de financiële kosten (inclusief ICB's): gemiddelde en grenswaarden.....	23
Hoegrootheid van de totale kosten: beheerskosten en financiële kosten	24
3. Kosten binnen derde pensioenpijler: overzicht van vaststellingen.....	26
3.1. Verzekeringsondernemingen	26
3.1.1. Kwantitatieve omvang van het onderzoek.....	26
3.1.2. Instapkosten – kosten aangerekend op de bijdrage	27
Definiëring van de instapkosten.....	27
Instapkosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden	27
Instapkosten 2020: spreiding verzekerden ifv gemiddelde instapkost.....	28
Instapkosten 2020: verhouding verzekeringsonderneming versus verzekeringstussenpersoon	28
3.1.3. Lopende kosten – kosten aangerekend op de voorzieningen.....	29
Definiëring van de lopende kosten	29

Lopende kosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden	30
Lopende kosten 2020: spreiding verzekerden ifv gemiddelde lopende kost.....	30
3.2. Pensioenspaarfondsen	32
3.2.1. Kwantitatieve omvang van het onderzoek.....	32
3.2.2. Instapkosten – kosten aangerekend op de bijdragen	32
Definiëring van de instapkosten.....	32
Instapkosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden	33
Instapkosten 2020: spreiding van de pensioenspaarfondsen.....	33
3.2.3. Lopende kosten – kosten aangerekend op de pensioenreserve (netto-actief)	33
Definiëring lopende kosten	33
Lopende kosten 2020: gemiddelde, minimale en maximale waarde	33
Lopende kosten 2020: spreiding van de pensioenspaarfondsen.....	34
Bijlage: aanrekening kosten IBP's - kosten rechtsreeks gedragen door inrichter t.o.v. kosten met impact pensioenopbouw.....	35

1. Kosten in de tweede en derde pijler: algemeen kader

1.1. Scope van het onderzoek: types pensioenopbouw, actoren en toepasselijke wetgeving

De tweede pensioenpijler betreft het aanvullend pensioen dat gebonden is aan de professionele activiteit als werknemer of zelfstandige. Afhankelijk van deze professionele hoedanigheid heeft de betrokkene toegang tot een aantal specifieke wettelijke regimes die voorzien in de opbouw van een aanvullend pensioen. De focus van de studie ligt uitsluitend op de pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen ('DC-plannen'), aangezien de toepassing van kosten enkel bij deze toezeggingen een directe impact op het finale pensioeninkomen heeft.

De derde pensioenpijler betreft een aantal fiscaal ondersteunde individuele spaarformules ('pensioensparen', 'langetermijnsparen') die openstaan voor iedere Belgische rijksinwoner van 18 tot 65 jaar.

Wie het initiatief neemt om een bijkomend pensioen op te bouwen en welke instelling dat pensioen vervolgens kan beheren, verschilt naargelang de pijler waarin dit gebeurt en, binnen de tweede pijler, naargelang het sociale statuut van de begunstigde van dat bijkomend pensioen:

- Binnen de **tweede pensioenpijler** voor *werknemers* ligt het initiatief tot de opbouw van een aanvullend pensioen in principe niet bij de individuele werknemer, maar bij de werkgever of sector². Ook bij *zelfstandige bedrijfsleiders* is het mogelijk dat een aanvullend pensioen wordt toegekend door de onderneming, maar daarnaast kan elke *zelfstandige* (al dan niet bedrijfsleider) ook ten individuele titel een aanvullend pensioen opbouwen. De pensioenopbouw in de **derde pijler** gebeurt op initiatief van de individuele burger.
- Binnen de **tweede pijler** gebeurt de opbouw van een aanvullend pensioen bij een zgn. pensioeninstelling, dit kan gaan om een verzekeringsonderneming, dan wel een Instelling voor bedrijfspensioenvoorziening (IBP). Binnen de **derde pijler** kan de contractant zich wenden tot een verzekeringsonderneming ofwel beroep doen op een pensioenspaarfonds aangeboden door een bank.

1.2. Impact van kosten: definiëring – wettelijke omkadering – kosttypes

Het beheer van een aanvulling op het wettelijk pensioen gaat gepaard met kosten. De kost is te beschouwen als de *prijs* die de contractant, of desgevallend de begunstigde van het pensioen, betaalt voor het beheer van de aanvulling op het pensioen door de gekozen instelling. Deze beheersmatige aspecten zijn voornamelijk van operationele of van financiële aard.

Binnen de diverse wetten met impact op de pensioenopbouw binnen de tweede en derde pijler is er, op een aantal punctuele kosttypes na, *geen sprake van een algemene kostenbeperking*. De prijszetting

² Sinds 2019 is het evenwel mogelijk dat werknemers die geen of slechts een laag aanvullend pensioen bij hun werknemer opbouwen, zelf een het initiatief nemen tot de opbouw van een vrij aanvullend pensioen (WAPW).

wordt in principe aan de vrije markt overgelaten.³ Dit belet evenwel niet dat sommige wetten een impact hebben op het kostenaspect, bijvoorbeeld op de wijze waarop de kosten worden aangerekend.

De kosten worden veelal aangerekend door de instelling zelf. Het is ook mogelijk dat de instelling bepaalde aspecten uitbesteedt aan *derde partijen* (consultants, asset managers, ...). Ook de vergoedingen in het voordeel van deze partijen vallen binnen de scope van het onderzoek. Dat geldt ook voor de kosten die worden aangerekend ten voordele van eventuele *tussenpersonen* (bv. verzekeringsmakelaars).

Gegeven de diversiteit aan instellingen en het ermee gepaard gaande verschil in wettelijke omkadering, hoeft het niet te verbazen dat 'kosten' *verschillende vormen* kunnen aannemen ('*kosttypes*'). De focus van de studie ligt op de kosten die een rechtstreekse negatieve impact hebben op de pensioenopbouw. Kosten die het pensioen niet rechtstreeks raken⁴, vallen in principe buiten de scope van de studie (cf. *infra*, sectie 1.3 en sectie 2, p. 6).

Binnen de kosten met rechtstreekse impact op de pensioenopbouw kunnen er verschillen optreden wat betreft:

- de aanrekening (op de bijdrage, de pensioenreserve of op het rendement),
- de periodiciteit (recurrent of éénmalig) en
- de berekeningswijze (gebaseerd op reële kosten of forfaitair).

1.3. Caveats voor de lezer

Caveats voor de lezer

Alvorens het cijfermateriaal te bespreken, is het aangewezen de lezer te wijzen op een aantal belangrijke '*caveats*' bij de beoordeling van de in dit rapport opgenomen gegevens.

- **Geen link met het rendement** - Het rapport concentreert zich enkel en alleen op de kosten die worden aangerekend. De relatie met het rendement werd niet onderzocht. De lezer moet er zich dan ook van bewust zijn dat de vaststelling van een relatief hoog kostenniveau binnen dit rapport *mogelijk* gepaard gaat met het genereren van een relatief hoog rendement. Uiteraard zijn ook andere verhoudingen tussen het kostenniveau en het toegekende rendement denkbaar. Dit aspect, ook wel aangeduid als "*value for money*", blijft binnen deze studie dus geheel buiten beeld.
- **Geen link met beleggingsrisico – kost van tariefgaranties (tak 21)** – Naast de hoogte van het rendement zelf, is er ook een fundamenteel verschil binnen het productaanbod wat betreft de partij die het beleggingsrisico draagt.

³ Een aantal recente wetgevende initiatieven, bijvoorbeeld het producttoezicht opgelegd aan verzekeraars, legt de nadruk op het feit dat een product passende oplossingen moet bieden voor de noden van de klant. In het geval van producten met een spaar- of beleggingsdimensie betekent dit dat de "*value for money*" een belangrijk criterium is geworden om het kostenniveau te beoordelen.

⁴ Dit is voornamelijk relevant binnen de tweede pensioenpijler, waar het bijvoorbeeld denkbaar is dat de werkgever, inrichter van de pensioentoezegging, bepaalde kosten rechtstreeks afrekent met de pensioeninstelling, dus zonder directe impact op het aanvullend pensioen.

Bepaalde vormen van pensioenopbouw (tak 23, pensioenspaarfondsen) leggen dit risico volledig bij de “spaarder”. Voor deze laatste betekent dit dat de pensioenopbouw rechtstreeks verband houdt met de reële beleggingsresultaten (positief of negatief).

Typisch daarentegen voor de pensioenopbouw via een tak 21-verzekeringsproduct is de tarifaire rendementsgarantie in hoofde van de verzekeraar (tak 21). Bij dit soort producten geniet de spaarder een gegarandeerd minimaal rendement op de bijdragen los van het rendement van de onderliggende beleggingen. De verzekeringsonderneming draagt dus ook een beleggingsrisico: de reële beleggingsopbrengst kan zowel lager als hoger zijn dan dit gegarandeerd rendement. In het eerste geval zal de verzekeraar het tekort ten opzichte van het gegarandeerd rendement moeten aanvullen. In het laatste geval kan de verzekeraar (een deel van) het ‘beleggingssurplus’ toekennen aan de aangeslotenen via een winstdeelneming, maar is hij hiertoe niet verplicht. De mate waarin de verzekeringsonderneming een eventueel beleggingssurplus bij zich houdt, kan ook gezien worden als een vergoeding voor de kosten waarmee het aanbieden van een tarifaire rendementsgarantie gepaard gaat⁵. Dit rapport spreekt zich evenwel niet uit over de relatie tussen deze kosten en de aangeboden rendementsgaranties binnen tak 21.

- **Doorwerking historische tarieven (tak 21)** – Indien een verzekeringsonderneming binnen een tak 21 product een aangeboden rendementsgarantie wijzigt, dan moet de verzekeringsonderneming, afhankelijk van de draagwijdte van de rendementsgarantie, de gewijzigde rentevoet handhaven op een deel van de al opgebouwde reserves, of zelfs op een deel van de toekomstige premies. Hetzelfde principe geldt evenwel ook voor de tarifaire kosten die de verzekeringsonderneming binnen tak 21 aanrekent. Dit betekent dat ook de ‘historisch’ toegepaste kosten blijven doorwerken in de tijd. De studie maakt wat dit betreft geen onderscheid tussen het actuele productaanbod en de kosten verbonden aan oudere producten.
- **Wisselwerking kosttypes** – Dit rapport bespreekt de verschillende kosttypes en dit per pijler. Het is echter mogelijk dat eenzelfde instelling verschillende kosttypes samen aanrekent en dit, desgevallend, in min of meerdere mate. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een verzekeringsonderneming een hoge instapkost (aangerekend op de pensioenbijdrage) combineert met een eerder lage lopende kost (onttrokken aan de voorzieningen). Op deze mogelijke wisselwerkingen biedt het rapport geen zicht.
- **Verschuiving werking kosttypes** – Men kan verschillende kosttypes onderling niet zomaar vergelijken of het ene kosttype minder impactvol beoordelen dan het andere. Alles zal afhangen van het concrete scenario voor diegene die het pensioen opbouwt (duurtijd, frequentie van premiestorting, de aanwezigheid van periodes waarbinnen geen premies meer worden gestort, ...). Zo zal een instapkost bij een korte duurtijd vermoedelijk een significantere impact hebben dan bij een lange duurtijd. Voor lopende kosten, die jaar na jaar worden aangerekend, geldt dan weer net het omgekeerde.

⁵ Voor de verzekeringsondernemingen heeft het aanbieden van een tarifaire rendementsgarantie een kostprijs: voor deze producten moeten verzekeringsondernemingen o.a. extra kapitaalbuffers aanleggen opdat zij gedurende de volledige looptijd van de contracten (en dus ook in slechte beurstijden) steeds hun verplichtingen inzake de rendementsgaranties kunnen nakomen. Ook deze buffers worden gevormd door (een deel van) het ‘beleggingssurplus’.

- **Kosten gedragen door inrichter** - Binnen de tweede pijler bestaat er binnen bepaalde regimes een verschil tussen de contractant, diegene die het initiatief neemt tot de opbouw van het aanvullend pensioen, en de begunstigde van dat aanvullend pensioen. Zowel voor werknemers (WAP) als voor zelfstandige bedrijfsleiders (WAPBL) is er sprake van een aanvullend pensioen toegekend door een inrichter (werkgever/ onderneming). Sommige inrichters dragen (een deel van) de kosten verbonden aan de opbouw voor het aanvullend pensioen zelf. Dit zien we vooral bij beheer door IBP's; maar tevens bij een aantal sectorplannen beheerd door een verzekeringsonderneming. Omdat deze kosten geen rechtstreekse impact hebben op de pensioenopbouw, worden zij slechts in de marge van dit onderzoek behandeld (zie bijlage), maar worden zij niet mee in rekening gebracht bij de overzichten van de aangerekende kosten.

Volledigheidshalve wordt er nog op gewezen dat deze kosten mogelijk wel een onrechtstreekse impact hebben op de pensioenopbouw. Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn wanneer een inrichter een concreet budget ter beschikking stelt voor aanvullende pensioenopbouw. Het deel van dit budget dat de inrichter spendeert aan de kosten, kan hij uiteraard niet meer aanwenden voor het betalen van brutobijdragen.

- **Maturiteit van bepaalde “regimes” of “marktsegmenten”** – De lezer van dit rapport moet zich bewust zijn van het schaalverschil dat bestaat tussen de verschillende wettelijke mogelijkheden ('regimes') om een aanvullend pensioen op te bouwen. Voornamelijk binnen de tweede pijler is er sprake van een aantal regimes die de wetgever relatief recent (2018) in het leven heeft geroepen, met name het “Vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen natuurlijke persoon” en het “Vrij aanvullend pensioen voor werknemers”. Voor het jaar 2020 kenmerken deze regimes zich door een eerder laag aantal aangeslotenen en soms zelfs een beperkt aantal actieve instellingen. Deze omstandigheden kunnen leiden tot een aantal “vertekeningen” die niet optreden binnen de meer “mature” regimes die reeds lange tijd bestaan.

De hierboven geciteerde factoren hebben ertoe geleid dat **in dit rapport geen enkel oordeel wordt geveld over welk type instellingen nu het meest 'kostenperformant' is**. Dergelijke beoordeling valt onmogelijk te maken zonder de relatie met het rendement, de concrete beleggingshorizon en de wisselwerking tussen de verschillende kosttypes nader te bestuderen.

2. Kosten binnen tweede pensioenpijler: overzicht van vaststellingen

Rekening houdend met de verschillen die zich op diverse vlakken manifesteren binnen de tweede pensioenpijler vertrekt de analyse van de kosten binnen de tweede pensioenpijler vanuit onderstaande classificatie (*tabel 1*).

Tabel 1

Benaming Regime	Betreft	Statuut	Dimensie	Initiatief (Contractant)
WAP – Coll - sector	Sectorplan	Werknemer	Collectief	Sector (inrichter)
WAP – Coll - enterprise	Ondernemingsplan	Werknemer	Collectief	Onderneming (inrichter)
WAP - ind	Individuele toezegging	Werknemer	Individueel	Onderneming (inrichter)
VAPW	Vrij aanvullend pensioen werknemers	Werknemer	Individueel	Werknemer
VAPZ	Vrij aanvullend pensioen zelfstandige	Zelfstandige	Individueel	Zelfstandige
WAPBL -coll	Ondernemingsplan	Zelfstandige bedrijfsleider	Collectief*	Onderneming (inrichter)
WAPBL - ind	Individuele toezegging	Zelfstandige bedrijfsleider	Individueel	Onderneming (inrichter)
VAPZNP	Vrij aanvullend pensioen zelfstandige natuurlijke persoon	Zelfstandige natuurlijke persoon	Individueel	Zelfstandige

** Het gaat meestal over 'collectieve' stelsels met slechts één enkele aangeslotene.*

Kosten rechtstreeks gedragen door inrichter: buiten scope van de studie – Een bijzonder aandachtspunt binnen de tweede pijler vloeit voort uit het feit dat binnen bepaalde regimes er een verschil bestaat tussen de contractant, diegene die het initiatief neemt tot de opbouw van het aanvullend pensioen, en de begunstigde van dat aanvullend pensioen. Zowel voor werknemers (**WAP**) als voor zelfstandige bedrijfsleiders (**WAPBL**) is er sprake van een aanvullend pensioen toegekend door een inrichter (werkgever/ onderneming). Binnen deze situatie komt het voor dat de kosten verbonden aan de opbouw voor het aanvullend pensioen rechtstreeks gedragen worden door deze inrichter, hetgeen concreet tot gevolg heeft dat dat deze kosten geen rechtstreekse impact op de pensioenopbouw hebben. Er is aldus geen sprake van een inhouding op de pensioenbijdrage, noch op de opgebouwde pensioenreserve. Hoewel deze kosten uiteraard reëel bestaan, vallen deze kosten buiten de scope van dit onderzoek. Dit houdt in de eerste plaats verband met de afwezigheid van een rechtstreekse impact op de pensioenopbouw, maar evenzeer met het feit dat deze kosten soms moeilijk in te schatten zijn⁶. Zo is het denkbaar dat een werkgever, inrichter van een pensioentoezegging, ondersteuning biedt bij het beheer van het aanvullend pensioen vanuit de eigen personeelsdienst. De kosten verbonden aan dergelijke tussenkomsten vallen evenwel niet makkelijk te begroten.

⁶ Niettemin werd in de onderliggende rapportering gevraagd naar de aanwezigheid en hoegrootheid van kosten rechtstreeks gedragen door de inrichter. Hieruit blijkt dat de aanwezigheid van deze kosten bij verzekeringsondernemingen een marginaal fenomeen is. Bij pensioenfondsen (IBP's) komt dit couranter voor. Bij de bespreking van de kosten aangerekend bij de IBP's wordt hier nog kort op ingegaan.

2.1. Verzekeringsondernemingen

Gebeurt de opbouw van het aanvullend pensioen bij een verzekeringsonderneming, dan worden de toepasselijke kosten gedefinieerd in de onderliggende verzekeringsovereenkomst (individuele levensverzekeringsovereenkomst of groepsverzekering). Deze overeenkomsten worden uitgegeven in de context van de commercialisatie van een **verzekeringsproduct**, waarbinnen de tarifiering, met inbegrip van de kostenbepaling plaatsgrijpt.

Zeer eenvoudig gesteld kan een 'product' worden opgevat als een geheel van verzekeringsovereenkomsten waarvan de tarifiering op basis van dezelfde technische parameters gebeurt. Onder deze parameters bevinden zich, naast het rendement en eventuele sterftetafels, ook de kosten. Dit betekent evenwel niet noodzakelijk dat alle overeenkomsten binnen één product een identiek kostenniveau kennen. Zeer vaak voorziet de verzekeringsonderneming binnen het product dat de kosten binnen een bepaalde minimale en maximale waarde zullen fluctueren (prijsvorken).

Bij het bepalen van de kosten moet de verzekeringsonderneming rekening houden met de relevante bepalingen uit het KB Leven die een strikt kader opleggen wat betreft de vorm waaronder de kosten mogen worden aangerekend. Het onderzoeksrapport hanteert een vereenvoudigde typologie in functie van de aanrekeningsbasis (*tabel 2*).

Tabel 2

Type kost in rapportering	Basis aanrekening	Begunstigde
Instapkosten	Op de bijdrage	Verzekeringsonderneming en / of Tussenpersoon
Lopende kosten	Op de voorzieningen (tak 21) / rendement (tak 23) ⁷	Verzekeringsonderneming
Uitstapkosten	Op de reserve (overdrachtswaarde)	Verzekeringsonderneming

Gezien het feit dat een voortijdige opvraging van het aanvullend pensioen niet mogelijk is en dat de sociale wetgeving vaak voorziet in een beperking van vergoedingen bij overdracht, is de economische impact van **uitstapkosten**, een incidentele kost verbonden aan een eventuele voortijdige opvraging van de prestatie, op de pensioenopbouw eerder verwaarloosbaar. De impact van dit type kosten werd dan ook niet onderzocht.

Bij de presentatie van de hierna opgenomen gegevens betreffende de kosten wordt steeds het onderscheid gemaakt tussen verzekeringen in tak 21 (met gewaarborgd rendement) en tak 23 (zonder gewaarborgd rendement).

⁷ Voor de rendementsopbrengst binnen tak 23 zie sectie 2.1.3. p. 15.

2.1.1. Kwantitatieve omvang van het onderzoek

Vooraf te gaan op de kosten, is het aangewezen om de kwantitatieve omvang van het onderzoek naar de kosten aangerekend door verzekeringsondernemingen in de tweede pijler nader te illustreren (*tabel 3*).

Tabel 3

Tak	Verzekeraars actief	Aantal producten	Aantal aansluitingen ⁸ 2020	Voorzieningen 2020	Bijdragen 2020
Tak 21	16	310	5.948.244 (98%)	54.289.784.050 (98%)	4.194.013.464 (95%)
Tak 23	11	84	102.200 (2%)	1.117.072.844 (2%)	203.675.516 (5%)
Totaal		394	6.050.444	55.406.856.894	4.397.688.980

Niettegenstaande de recente opmars van tak 23 als beheerswijze voor een aanvullend pensioen, resulteert de historische voorkeur voor tak 21 alsnog in een **zeer groot overwicht van zowel voorzieningen als aansluitingen beheerd in tak 21**. De lezer wordt dan ook uitgenodigd om deze verhouding in het achterhoofd te houden bij het interpreteren van de gegevens betreffende de kosten.

De volgende tabel splitst de integrale gegevens voor beide takken, zoals hierboven hernomen, op in functie van de verschillende regimes onderscheiden binnen het aanvullend pensioen (*tabel 4*).

Tabel 4

Regime	Tak 21		Tak 23	
	Aansluitingen 2020	Voorzieningen 2020	Aansluitingen 2020	Voorzieningen 2020
WAP - collec. - enterprise	3.667.839 (98,7%)	28.918.572.097 (98,6%)	46.652 (1,3%)	396.488.017 (1,4%)
WAP - collec. - sector	1.100.445 (100%)	1.351.804.585 (100%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)
WAPZ	733.729 (98,8%)	7.898.463.706 (99,97%)	8.793 (1,2%)	2.751.512 (0,03%)
WAPBL - indiv.	327.674 (88,6%)	12.053.881.670 (95,0%)	42.052 (11,4%)	634.513.951 (5,0%)
WAPBL - collec.	73.494 (96,1%)	3.682.033.876 (98,1%)	2.993 (3,9%)	69.550.589 (1,9%)
WAP - indiv.	39.233 (99,98%)	295.031.235 (99,99%)	6 (0,02%)	22.407 (0,01%)
WAPZNP	5.177 (80,4%)	89.445.368 (87,0%)	1.266 (19,6%)	13.355.619 (13,0%)
WAPW	653 (59,9%)	551.514 (58,5%)	438 (40,1%)	390.750 (41,5%)
Totaal	5.948.244 (98,3%)	54.289.784.050 (98,0%)	102.200 (1,7%)	1.117.072.844 (2,0%)

⁸ De notie 'Aansluitingen' valt niet samen met 'unieke aangeslotenen': mensen kunnen een aanvullend pensioen opbouwen bij één of meerdere verzekeringsondernemingen

Binnen tak 21, nog steeds de dominante verzekeringstak binnen de tweede pijler, behoren de collectieve pensioentoezeggingen voor werknemers (binnen ondernemingen en sectoren) tot de meest verspreide pensioenregimes. Deze regimes worden gevolgd door het meest aangekochte product voor zelfstandigen, met name het VAPZ, waarna de toezeggingen voor de zelfstandige bedrijfsleiders volgen. De meer recente pensioenregimes, het aanvullend pensioen voor zelfstandigen natuurlijke persoon (APZNP), evenals het vrij aanvullend pensioen voor werknemers (VAPW) nemen een zeer beperkt aandeel in de totale pensioenopbouw voor hun rekening.

Bij tak 23 valt een andere verhouding tussen de verschillende regimes waar te nemen, wat erop wijst dat de intrede van tak 23 binnen de tweede pijler niet overal gelijkmatig verloopt. Bij zelfstandige bedrijfsleiders heeft tak 23 duidelijk meer ingang gevonden. Dat is ook het geval voor de relatief recente pensioenregimes, WAPZNP en WAPW. Binnen de sectorale toezeggingen voor werknemers is tak 23 dan weer geheel afwezig. Ook bij de individuele toezeggingen voor werknemers (WAP – indiv.), evenals het WAPZ voor zelfstandigen wordt slechts een zeer beperkt aandeel in tak 23 waargenomen. Gelet op de onbeduidendheid van de voorzieningen in tak 23 worden er voor deze regimes geen gegevens betreffende de kosten opgenomen.

2.1.2. Instapkosten – kosten aangerekend op de bijdragen

De instapkosten zijn de kosten die de verzekeringsonderneming aanrekent op de pensioenbijdrage. Deze kosten worden zowel ten voordele van de verzekeringsonderneming zelf als ten voordele van eventuele tussenkomende bemiddelaars (“tussenpersonen”) geïnd.

In theorie is het ook mogelijk dat de instapcost niet wordt aangerekend op de pensioenbijdrage, maar dat de inrichter van de pensioentoezegging, indien aanwezig, deze kost bovenop de eigenlijke bijdrage voor zijn rekening neemt. In dit geval heeft de instapcost geen impact op de pensioenopbouw van de betrokken aangeslotenen (cf. *supra*, sectie 1.3.). Uit de rapportering blijkt dat deze vorm van aanrekening slechts zeer zelden wordt toegepast.⁹

Definiëring van de instapkosten

De verzekeringsondernemingen leggen de instapkosten vast op het niveau van het verzekeringsproduct. Hierbij is van belang dat het aantal aangeslotenen binnen een product sterk kan variëren, gaande van slechts een tiental aangeslotenen tot enkele tienduizenden aangeslotenen. In de meerderheid van de producten (tak 21/ tak 23) wordt hierbij gebruik gemaakt van prijsvorken waarbij de toegepaste instapcost kan fluctueren tussen een vastgesteld minimum en maximum. Dit impliceert meteen ook dat er voor de contracten afgesloten binnen de context van deze producten geen sprake zal zijn van een uniform vastgelegde instapcost.

⁹ Een dergelijke aanrekeningswijze werd enkel bij sectorale pensioentoezeggingen voor werknemers teruggevonden.

Instapkosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden

Onderstaande tabel bevat, per regime, de **gewogen gemiddelde instapkost**, bekomen door de som van de aangerekende instapkosten (ten voordele van verzekeringsonderneming én tussenpersoon) af te zetten ten opzichte van de pensioenbijdragen (*tabel 5*).

De regimes worden gerangschikt op basis van de gewogen gemiddelde instapkost in tak 21 (de tak met de meeste aansluitingen) en dit van laag naar hoog.

Tabel 5

Regime	Tak 21 – Gewogen gemiddelde instapkost	Tak 23 – Gewogen gemiddelde instapkost
WAP - collec. - sector	1,57%	NA
WAPZNP	2,33%	2,20%
WAPBL - indiv.	2,58%	1,87%
WAPW	2,81%	3,28%
WAP - collec. - enterprise	2,95%	1,88%
WAPBL - collec.	3,37%	1,60%
WAPZ	3,82%	NA
WAP - indiv.	4,29%	NA
Algemeen gemiddelde	2,96%	1,87%

Van bijzonder belang is dat de instapkost niet de gehele kost representeert die de verzekeringsonderneming kan aanrekenen en dat het dus theoretisch mogelijk is dat een eerder lage instapkost (op de bijdrage) gepaard gaat met eerder hoge lopende kosten (op de voorzieningen), en uiteraard vice versa (zie ook 1.3). Deze observatie bemoeilijkt vanzelfsprekend het maken van vergelijkingen tussen de verschillende regimes op dit punt in de analyse. Niettemin kunnen een aantal voorlopige vaststellingen worden gemaakt:

- Gemiddeld genomen liggen de instapkosten binnen tak 23 lager dan deze bij tak 21 (al vormt WAPW hier een uitzondering op).
- Het laagste cijfer wordt opgetekend voor de sectorale pensioentoezeggingen voor werknemers, wat een eerste aanwijzing is dat het schaalvoordeel dat bij deze grote groepen van toepassing is, en de daarmee gepaard gaande mogelijkheid om dit uit te spelen binnen de onderhandelingen met de verzekeringsonderneming, resulteert in de toepassing van lagere kosten.
- De gemiddelde instapkost voor pensioentoezeggingen voor werknemers toegekend door de onderneming situeert zich, voor beide takken, op het gemiddelde voor de tweede pijler.
- Het VAPZ, het meest gekende pensioenproduct voor zelfstandigen, bevindt zich dan weer aan de eerder dure kant van de tabel bij tak 21.

Worden de gewogen gemiddeldes berekend in functie van het sociaal statuut (werknemer/zelfstandige), dan zien we dat bij tak 21, de dominante beheersvorm, het gemiddelde voor werknemers iets lager uitvalt. Bij tak 23 zijn de gemiddeldes dan weer quasi gelijk (*tabel 6*).

Tabel 6

Statuut	Tak 21 – Gewogen gemiddelde instapkost	Tak 23 – Gewogen gemiddelde instapkost
Werknemer	2,87%	1,89%
Zelfstandige	3,06%	1,87%

Alvast voor wat betreft tak 21 geeft deze tabel aan dat de instapkosten, over alle statuten heen, voor collectieve pensioenopbouw (overwegend het geval bij werknemers) iets lager uitvallen dan de kost voor individuele pensioenopbouw (overwegend het geval voor zelfstandigen). Binnen tak 23 lopen de gemiddeldes quasi gelijk, wat mogelijk te maken heeft met de afwezigheid van sectorale toezeggingen binnen tak 23.

Om de bandbreedte waarbinnen de gemiddeldes zich situeren beter te kunnen inschatten, geeft onderstaande tabel per regime de gemiddelde instapkost van het *product* met **de instapkost die overeenstemt met het 10de percentiel, dan wel met het 90ste percentiel** weer (tabel 7).

Deze tabel behoudt de rangschikking van de regimes hernoemen in tabel 5.

Tabel 7

Instapkosten	Tak 21		Tak 23	
	10de percentiel	90ste percentiel	10de percentiel	90ste percentiel
WAP - collec. - sector	0,36%	4,14%	NA	NA
WAPZNP	1,96%	3,19%	1,65%	2,89%
WAPBL - indiv.	1,20%	5,26%	0,33%	2,52%
WAPW	2,80%	2,87%	2,84%	3,39%
WAP - collec. - enterprise	1,00%	4,90%	1,03%	2,93%
WAPBL - collec.	1,00%	12,15%	0,72%	1,94%
WAPZ	2,17%	7,49%	NA	NA
WAP - indiv.	1,00%	14,44%	NA	NA

Achter de per regime berekende gewogen gemiddelde instapkost gaan grote onderlinge verschillen schuil tussen de producten, waarbij opvalt dat de impact van de instapkost op de bijdragen voornamelijk in tak 21 binnen sommige regimes relatief hoog kan oplopen, bijvoorbeeld tot 14,44% bij de individuele pensioentoezeggingen voor werknemers. Dit wijst op het bestaan van producten met een instapkost die flink boven het gemiddelde ligt. De kenmerken van deze producten, bijvoorbeeld of deze producten nog actief worden aangeboden op de markt, werden niet verder onderzocht. Binnen andere regimes binnen tak 21 en binnen tak 23 in zijn geheel is de bandbreedte waarbinnen de instapkost zich situeert beperkter.

Instapkosten 2020: spreiding aangeslotenen in functie van de instapkost

Onderstaande tabel biedt, voor de integrale tweede pijler, inzicht in de spreiding van de aangeslotenen in functie van de hoogte van de instapkost (*tabel 8*).

Tabel 8

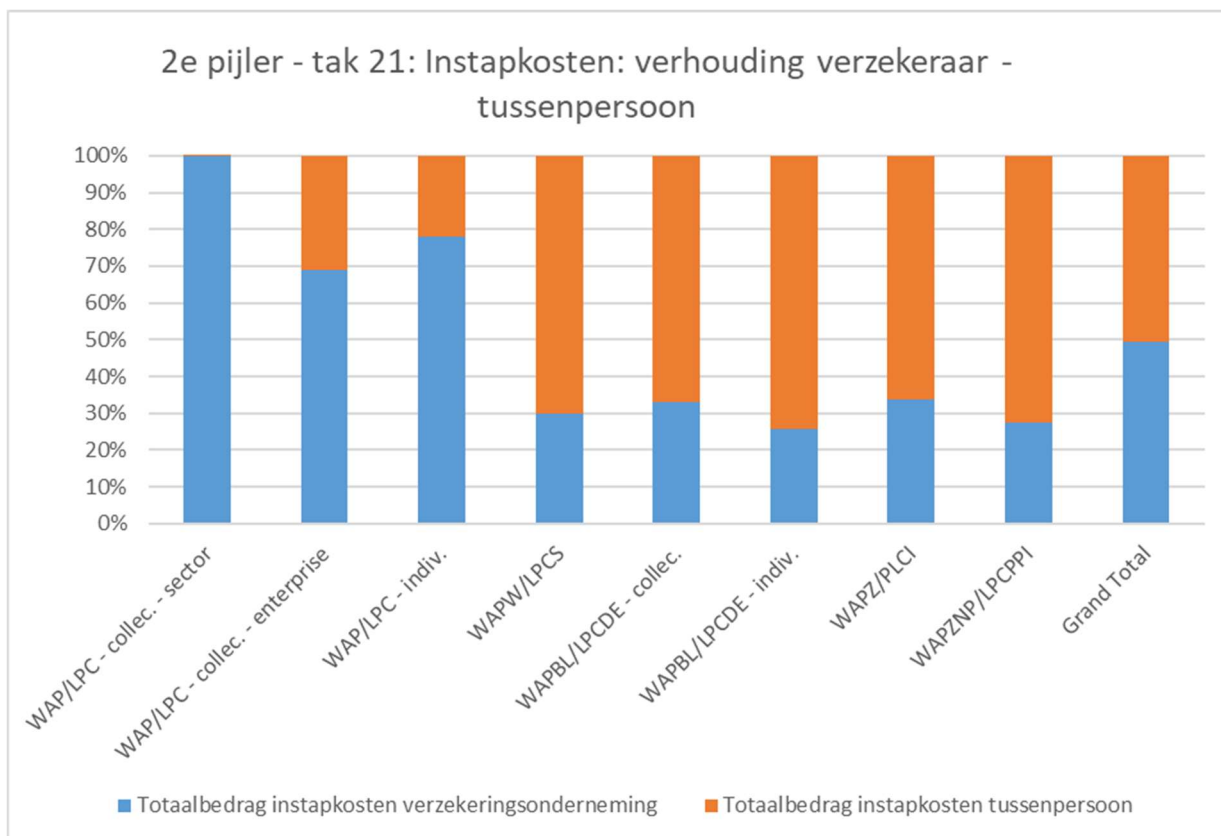
Instapkost	Tak 21 – Aansluitingen 2020	Tak 23 – Aansluitingen 2020
0% - 1%	584.219	1.289
1% - 2%	1.035.663	49.940
2% - 3%	993.158	40.146
3% - 4%	2.365.866	5.325
4% - 5%	308.479	1.290
5% - 6%	396.396	109
6% -7%	13.445	0
7% -8%	66.816	0
8% - 9%	0	0
9% - 10%	0	0
>10%	38.817	0
<i>Geen premiestorting</i>	145.385	4.101
Totaal	5.948.244	102.200

De aanwezigheid van hogere instapkosten bij tak 21 ten opzichte van tak 23 wordt bevestigd: de meerderheid van de aangeslotenen bij tak 21 zit in de tranche van 3% tot 4%, terwijl dit bij tak 23 de tranche van 1% tot 2% betreft. Ook het aandeel aangeslotenen binnen een product met een hoge instapkost, in dit geval gedefinieerd als een instapkost hoger dan 10%, is binnen tak 21, in absoluut aantal bekeken, nog substantieel te noemen.

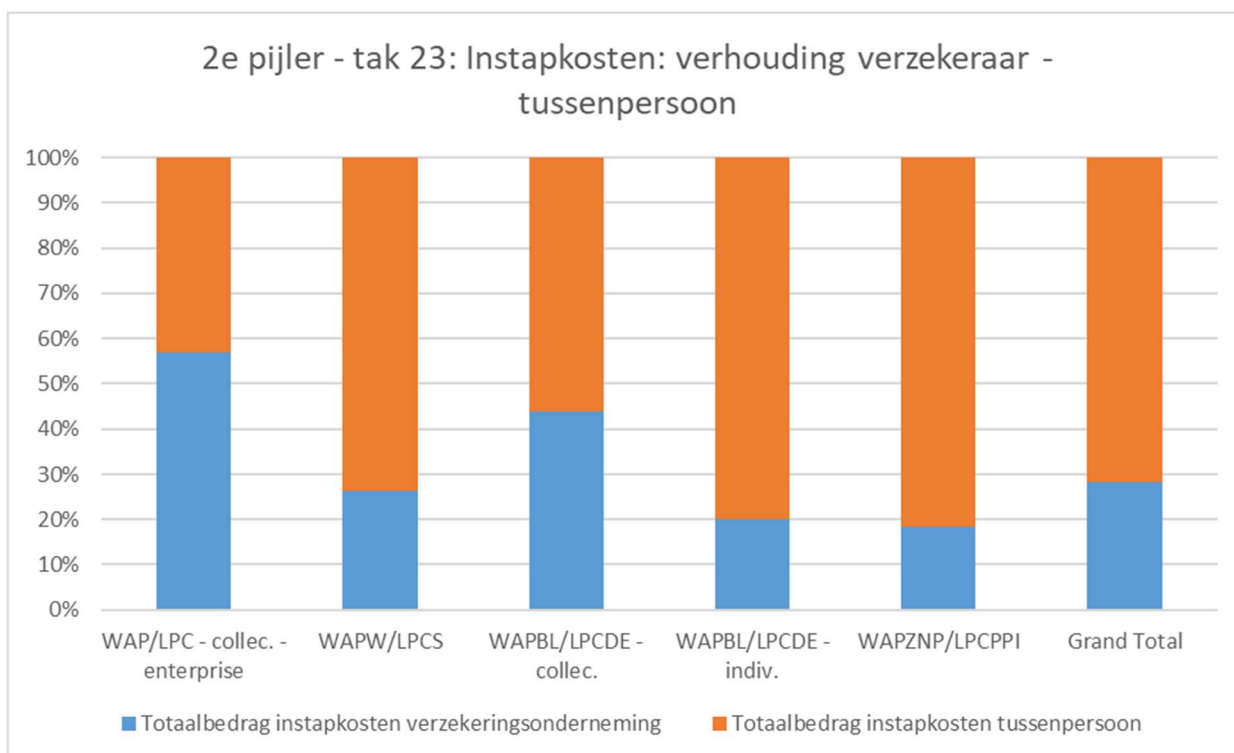
Instapkosten 2020: verhouding verzekeringsonderneming versus verzekeringstussenpersoon

Hoewel het steeds de verzekeringsonderneming is die de instapkosten op de bijdragen zal aanrekenen, is de verzekeringsonderneming niet altijd de begunstigde ervan. Een deel van de instapkosten is bestemd voor de verzekeringstussenpersoon ('commissies'). De verzekeringstussenpersoon ontvangt deze vergoeding als tegenprestatie voor zijn adviesverlening, bemiddeling en verdere begeleiding van de verzekeringnemer gedurende de looptijd van het pensioenproduct. Op dit punt dient gewezen op het kenmerkende verschil in schaalgrootte tussen de contractanten binnen de tweede pijler. Voor grote ondernemingen en sectoren wordt zeer vaak voorzien in een rechtstreeks contact met de verzekeringsonderneming. Voor kleinere ondernemingen en zelfstandigen verloopt de toegang tot aanvullende pensioenopbouw bij een verzekeringsonderneming veelal via een verzekeringstussenpersoon.

Onderstaande grafieken (*figuur 1 – 2*) geven per regime de verhouding weer tussen het deel van de instapkosten bestemd voor de verzekeringsonderneming zelf en het deel dat aan de verzekeringstussenpersoon wordt overgemaakt. Hierbij worden de regimes voor werknemers (links in de grafiek), afgezet ten overstaan van de regimes voor zelfstandigen (rechts in de grafiek).

Figuur 1

Figuur 2

De instapkosten ten voordele van verzekeringstussenpersonen hebben een grotere impact wanneer het gaat om aanvullende pensioenen voor zelfstandigen. Bij werknemers valt het aandeel in de kost

bestemd voor de verzekeringstussenpersoon lager uit of is het zelfs, in het geval van sectorale pensioentoezeggingen, volledig afwezig. Enige uitzondering hierop vormt het WAPW, het enige regime voor werknemers waarbij het individu zelf het initiatief zal moeten nemen voor de vorming van het aanvullend pensioen.

Het aandeel van de verzekeringstussenpersoon in de totaliteit aan geïnde instapkosten ligt overigens in lijn met wat wordt teruggevonden voor andere verzekeringen, bijvoorbeeld schadeverzekeringen en individuele levensverzekeringen.

2.1.3. Lopende kosten – kosten aangerekend op de voorzieningen

De lopende kosten zijn de kosten die worden onttrokken aan de voorzieningen opgebouwd binnen de verzekeringsovereenkomsten.

- Binnen tak 21 worden de lopende kosten uitsluitend aangerekend door en ten voordele van de verzekeringsonderneming.
- Binnen tak 23 is er naast de kosten aangerekend door en ten voordele van de verzekeringsonderneming eveneens sprake van kosten aangerekend op het niveau van de onderliggende ICB's^{10 11}. Deze kosten worden aangerekend door en ten voordele van de fondsbeheerders. Aangezien de voorzieningen binnen de tak 23 – overeenkomsten een weerspiegeling zijn van de waardes van de onderliggende ICB's zal ook deze kostenheffing uiteindelijk een impact hebben op de voorzieningen binnen de overeenkomsten.

Definiëring van de lopende kosten

Ook de lopende kosten aangerekend door de verzekeringsonderneming worden gedefinieerd binnen de context van het verzekeringsproduct. In vergelijking met de instapkosten neemt het gebruik van een prijsvork, voornamelijk binnen tak 23 sterk af. Hier zal vaak sprake zijn van een uniform vastgelegd percentage aan lopende kosten.

Lopende kosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden

Onderstaande tabel bevat, per regime, de **gewogen gemiddelde lopende kost** (tabel 9). Dit gemiddelde zet de totaliteit aan onttrokken voorzieningen af ten aanzien van de gemiddelde waarde van de voorzieningen voor het jaar 2020. Voor wat betreft tak 23 wordt het aan de reserve onttrokken bedrag verhoogd met de kosten die de fondsbeheerders binnen de verbonden ICB's hebben ingehouden.

¹⁰ Binnen tak 23 is er geen sprake van een door de verzekeringsonderneming gewaarborgd rendement, maar valt het rendement samen met het rendement gegenereerd binnen één of meerdere beleggingsfondsen (aangeduid als 'interne fondsen'). In de praktijk zien we dat de meeste interne fondsen voorzien in investeringen in één of meerdere 'investeringsfondsen', die de vorm aannemen van een 'instelling voor collectieve belegging' (ICB). Binnen deze ICB's is er sprake van een reeks van beleggingen (aandelen, obligaties, ...) volgens een vooraf vastgelegde beleggingsstrategie onder verantwoordelijkheid van een fondsbeheerder.

¹¹ Voor de volledigheid wordt hier nog meegegeven dat binnen tak 23 voor een beperkt aantal contracten niet het volledige vermogen van de interne fondsen in ICB's wordt belegd. De kosten verbonden aan de investeringen in andere activa dan een ICB blijven binnen deze studie dus buiten beeld.

De regimes worden gerangschikt op basis van de gewogen gemiddelde lopende kost in tak 21 (de tak met de meeste aansluitingen) en dit van laag naar hoog.

Tabel 9

Regime	Tak 21 – Gewogen gemiddelde lopende kost	Tak 23 – Gewogen gemiddelde lopende kost (inclusief ICB)
WAPBL - collec.	0,01%	1,60%
WAP - collec. - sector	0,02%	NA
WAP - indiv.	0,03%	NA
WAPBL - indiv.	0,04%	2,12%
WAP - collec. - enterprise	0,04%	1,46%
WAPZ	0,10%	NA
WAPZNP	0,14%	2,36%
WAPW	1,54%	1,96%
Tweede pijler	0,05%	1,85%

Een aantal voorlopige observaties:

- In sommige domeinen lijkt er sprake te zijn van interactie tussen de instapkosten en de lopende kosten:
 - Binnen WAPBL (bedrijfsleiders - collectief) was er bijvoorbeeld, bij tak 21, sprake van de op twee na hoogste gemiddelde instapkost, terwijl dit domein de laagste gemiddelde lopende kost optekent;
 - Omgekeerd was er bij de WAPZNP, eveneens binnen tak 21, sprake van eerder lage instapkosten, terwijl de lopende kosten zich eerder aan de hoge kant situeren.
- Een aantal andere domeinen presteert dan weer voor beide kosttypes consistent:
 - vooral de weinig benijdenswaardige positie van de WAPZ – voor beide kosttypes eerder aan de dure kant gesitueerd – valt op;
 - de sectorale pensioentoezeggingen voor werknemers tekenen dan weer voor beide parameters telkens een eerder lager gemiddelde op.
- Er lijkt ook sprake te zijn van interactie tussen verzekeringstakken: waar bij tak 21 een hogere gemiddelde instapkost (2,96%) gepaard gaat met een eerder lage lopende kost (0,05%), valt bij tak 23 het omgekeerde fenomeen waar te nemen (1,87% instapkost versus 1,85% lopende kost).
- We herinneren hier uitdrukkelijk aan de ‘*caveat*’ (cf. *supra*, sectie 1.3.) met betrekking tot het beheer via tak 21. Het eerder lage niveau van de lopende kosten bij tak 21 kan wellicht niet los gezien worden van het feit dat de aangeslotenen dan wel genieten van een gegarandeerd tarief, maar dat zij geen enkele aanspraak kunnen maken op de reële beleggingsopbrengst indien deze (substantieel) hoger ligt dan het gegarandeerde tarief. (Een deel van) het eventuele belegging-surplus kan dus in handen blijven van de verzekeringsonderneming. Indien het reële beleggingsrendement lager uitvalt dan het gegarandeerde tarief, zal de verzekeringsonderneming uiteraard wel moeten bijbetalen om het niveau van het tarifaire rendement te garanderen. Het eventuele “surplus” valt buiten de scope van dit onderzoek.

Worden de gewogen gemiddeldes berekend in functie van het sociaal statuut (werknemer/zelfstandige), dan zien we dat bij beide takken het gemiddelde voor werknemers iets lager uitvalt dan de gemiddelde lopende kost binnen pensioenproducten voor zelfstandigen (tabel 10).

Tabel 10

Statuut	Tak 21 – Gewogen gemiddelde lopende kost	Tak 23 – gewogen gemiddelde lopende kost
Werknemer	0,04%	1,46%
Zelfstandige	0,05%	2,07%

Deze tabel geeft opnieuw aan dat de lopende kosten voor collectieve pensioenopbouw (overwegend het geval bij werknemers) lager uitvallen dan de kost voor individuele pensioenopbouw (overwegend het geval voor zelfstandigen).

Om de gewogen gemiddeldes enigszins in perspectief te plaatsen wordt in onderstaande tabel de gemiddelde lopende kost weergegeven van het product met de **lopende kost die samenvalt met het 10de percentiel dan wel met het 90ste percentiel** (tabel 11).

Deze tabel behoudt de rangschikking van de regimes hernomen in tabel 9.

Tabel 11

Lopende kosten Regime	Tak 21		Tak 23	
	10 ^{de} percentiel	90 ^{ste} percentiel	10 ^{de} percentiel	90 ^{ste} percentiel
WAPBL - collec.	0,00%	0,19%	1,14%	1,77%
WAP - collec. - sector	0,00%	0,04%	NA	NA
WAP - indiv.	0,00%	0,19%	NA	NA
WAPBL - indiv.	0,00%	0,34%	1,23%	2,91%
WAP - collec. - enterprise	0,00%	0,20%	0,65%	2,08%
WAPZ	0,00%	0,35%	NA	NA
WAPZNP	0,02%	0,25%	2,15%	2,79%
WAPW	0,40%	1,65%	1,92%	2,12%

De bandbreedte waartussen de lopende kost varieert, lijkt op het eerste zicht wat beperkter te zijn dan bij de instapkosten. Aangezien de lopende kosten worden aangerekend op de provisies, hebben schijnbaar beperkte verschillen in het niveau een grote impact op de kostenlast. De meer extreme waarden bevinden zich nu duidelijk aan de kant van tak 23, wat een omkering betekent van het beeld aangetroffen bij de instapkosten.

Lopende kosten 2020: spreiding aangeslotenen ifv gemiddelde lopende kost

Onderstaande tabel biedt, telkens voor de integrale tweede pijler, inzicht in de spreiding van de aangeslotenen in functie van de hoogte van de gemiddelde lopende kost (tabel 12).

Tabel 12

Hoogte lopende kosten	Tak 21 – Aansluitingen 2020	Tak 23 – Aansluitingen 2020
0% - 0,1%	5.173.935	169
0,1% - 0,2%	583.027	
0,2% - 0,3%	129.739	
0,3% - 0,4%	31.415	
0,4% - 0,5%	23.545	
0,5 - 1%	4.772	5.883
1% - 1,5%	157	21.809
1,5% - 2%	570	18.367
2% - 2,5%	1.084	43.177
2,5% - 3%	0	8.916
3% - 3,5%	0	3.879
Grand total	5.948.244	102.200

Bovenstaande tabel illustreert dat binnen tak 21 de lopende kost eerder een bescheiden aandeel in het kostenplaatje vertegenwoordigt, waarbij zelfs heel wat aangeslotenen hun pensioen opbouwen binnen een product dat dit type van kost niet of in zeer beperkte mate toepast. Slechts een heel kleine fractie van personen (0,03%) bouwen hun pensioen op in een product met een lopende kost die hoger uitvalt dan 1%.

Dat ligt anders bij tak 23 waar de lopende kosten een wezenlijk aandeel in de kostenlast vertegenwoordigen: ruim 94% van de aansluitingen overschrijdt de grens van de 1%.

2.2. Instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening

De opbouw van het aanvullend pensioen kan ook worden toevertrouwd aan een Instelling voor bedrijfspensioenvoorziening (hierna aangeduid als IBP). Het betreft instellingen met een afzonderlijke rechtspersoonlijkheid ('OFP') die specifiek worden opgericht om arbeidsgerelateerde pensioenuitkeringen te beheren.

2.2.1. Kwantitatieve omvang van het onderzoek

In tegenstelling tot bij de verzekeringsondernemingen gebeurt de kostendefiniëring niet binnen de context van een product, maar op het niveau van **de pensioenregeling**. De pensioenregeling valt samen met de door de IBP beheerde pensioentoezegging ten voordele van werknemers of zelfstandige bedrijfsleiders of een geheel van op dezelfde wijze beheerde pensioenovereenkomsten, veelal voor zelfstandigen (VAPZ/ VAPZNP).

Onderstaande tabel biedt een overzicht van het aantal IBP's betrokken in het onderzoek en het overeenstemmend aantal regelingen, aangevuld met een aantal kwantitatieve parameters, telkens uitgesplitst in functie van de toepasselijke wetgeving (*tabel 13*).

Tabel 13

Regime	Aantal IBP's	Aantal regelingen (DC)	Aantal aansluitingen	Voorzieningen 2020	Bijdragen 2020
WAP - collec. - enterprise	46	75	172.658	3.444.897.083	336.444.628
WAP - collec. - sector	10	14	1.126.131	1.938.162.469	186.890.414
WAP - indiv.	5	5	1.985	175.254.295	10.816.048
WAPBL - collec.	4	4	115	30.758.082	1.594.659
WAPBL - indiv.	1	1	66	8.740.633	847.011
WAPZ	3	4	31.903	1.934.001.594	42.780.536
WAPZNP	2	2	254	9.634.704	3.902.445
Totaal	64	105	1.333.112	7.541.448.860	583.275.741

De activiteiten van de IBP's betreffen in grote mate het beheer van aanvullende pensioenen voor werknemers. Veel minder instellingen beheren aanvullende pensioen voor zelfstandigen; niettemin wordt met name binnen het VAPZ een niet onaanzienlijk bedrag aan voorzieningen beheerd.

2.2.2. Kosten IBP's: wijze van vaststelling en aanrekening

In afwezigheid van een voorgeschreven kostentypologie, zoals van toepassing bij verzekeringsondernemingen, kan de IBP de manier waarop zij kosten vaststelt en aanrekent vrij bepalen, met als gevolg dat verschillende werkwijzen in principe denkbaar zijn.

Om te beginnen kan een IBP de kosten op reële, dan wel forfaitaire basis (vast bedrag of percentage) begroten. Vervolgens kan een IBP ervoor opteren om de kost op één of andere wijze ten laste te leggen

van het pensioenstelsel: via een inhouding op de bijdragen, de pensioenvoorzieningen of via het rendement).¹²

Ondanks de ruime manoeuvreerruimte die de wet biedt wat betreft de wijze waarop de kosten worden aangerekend, kunnen de operationele kosten waarmee een IBP te maken heeft in twee grote groepen worden onderverdeeld, met name *beheerskosten* (administratieve en bestuurlijke kosten) en *financiële kosten* (veelal gelinkt aan vermogensbeheer, met inbegrip van de kosten aangerekend door de fondsbeheerders van de ICB's voor zover de betrokken IBP uiteraard dergelijke investeringen uitvoert).

Binnen de meeste regelingen berust het kostenniveau op een '*werkelijke grondslag*', hetgeen inhoudt dat de kosten worden gefinancierd op basis van werkelijk ontvangen facturen. Dit betekent meteen een tweede belangrijk verschil met de verzekeringsondernemingen, waar de belangrijkste kostenposten (instapkosten – lopende kosten) in de overgrote meerderheid van de gevallen op forfaitaire wijze (als percentage) worden bepaald.

2.2.3. Hoegrootheid van de kosten bij IBP's

De door de IBP's toegepaste kosten werd onderzocht voor het jaar 2020.

Hoegrootheid van de beheerskosten: gemiddelde en grenswaarden

Onderstaande tabel geeft per regime de verhouding weer tussen *de beheerskosten* en de totaliteit aan de binnen de overeenstemmende pensioenregelingen aanwezige voorzieningen (*tabel 14*).

De regimes worden gerangschikt op basis van de berekende ratio en dit van laag naar hoog.

Tabel 14

Regime	Ratio beheerskosten / voorzieningen
WAPBL - collec.	0,03%
WAP - indiv.	0,04%
WAP - collec. - enterprise	0,13%
WAP - collec. - sector	0,15%
WAPZ	0,27%
WAPBL - indiv.	0,59%
WAPZNP ¹³	2,72%
Totaal	0,17%

¹² Binnen de IBP's is er vaak ook sprake van kosten die rechtstreeks worden afgerekend bij de inrichter (de bijdragende onderneming of sectorale inrichter), hetgeen resulteert in een kost die geen rechtstreekse impact heeft op de pensioenopbouw. Zoals hierboven aangehaald, vallen deze kosten buiten de scope van het onderzoek (cf. *supra*, sectie 1.3.). De geïnteresseerde lezer kan in bijlage aan deze studie meer informatie terugvinden over de hoegrootheid van de kosten die rechtstreeks door de inrichter ten laste worden genomen.

¹³ Het voor het WAPZNP teruggevonden percentage steekt enigszins af bij de percentages voor de overige regimes. Dit kan mogelijk verklaard worden door het recente karakter van deze vorm van pensioenopbouw (Over deze en andere "caveats", *supra*, sectie 1.3).

Naarmate een eventuele aanwezige inrichter (de eigenlijke contractant) zich bereid toont om (een deel van de) beheerskosten rechtstreeks ten laste te nemen, daalt het aandeel kosten dat rechtstreeks weegt op de pensioenopbouw. Dit gegeven moet uiteraard in het achterhoofd worden gehouden bij de interpretatie van deze cijfers (Over deze 'caveat', cf. *supra*, sectie 1.3.; meer concrete informatie over de kosten rechtstreeks ten laste van de inrichter: zie bijlage).

Aangezien de financiële kosten niet in deze berekening zijn opgenomen (zie verder), heeft het voor het overige voorlopig geen nut om definitieve vaststellingen te willen maken; toch zien we dat de *impact van kosten op de pensioenopbouw* voor het operationele beheer van (collectieve) toezeggingen voor werknemers lager uitvalt dan deze voor het beheer van individuele pensioenopbouw bij zelfstandigen.

Om de hierboven weergegeven gemiddeldes wat beter te kunnen plaatsen worden hieronder per toepasselijk regime de beheerskosten weergegeven van de regelingen waarvan de beheerskosten overeenstemmen met het 10de percentiel, dan wel het 90ste percentiel (*tabel 15*).

Tabel 15

Regime	Ratio beheerskosten / voorzieningen – 10de percentiel	Ratio beheerskosten / voorzieningen – 90ste percentiel
WAP - collec. - sector	0,00%	0,65%
WAP - collec. - enterprise	0,00%	0,61%
WAPZ	0,28%	0,79%
WAP - indiv.	0,00%	0,08%
WAPZNP	1,13%	2,63%
WAPBL - collec.	0,00%	4,39%
WAPBL - indiv.	0,59%	0,59%

Hoegrootheid van de financiële kosten (inclusief ICB's): gemiddelde en grenswaarden

Onderstaande tabel geeft per toepasselijke wetgeving de verhouding weer tussen de som van de financiële kosten aangerekend door de IBP's die een impact hebben op de pensioenopbouw (m.i.v. de kosten aangerekend binnen de ICB's) ten opzichte van de totaliteit aan de binnen de toepasselijke wetgeving aanwezige voorzieningen (*tabel 16*).

De regimes worden gerangschikt op basis van de berekend ratio en dit van laag naar hoog.

Tabel 16

Regime	Ratio financiële kosten / voorzieningen
WAP - indiv.	0,22%
WAP - collec. - sector	0,27%
WAP - collec. - enterprise	0,41%
WAPBL - collec.	0,46%
WAPBL - indiv.	0,51%
WAPZ	0,69%
WAPZNP ¹⁴	2,27%
Totaal	0,45%

¹⁴ Cf. voetnoot 12.

Het aandeel in de financiële kosten dat rechtstreeks ten laste wordt genomen door een eventuele inrichter (zie bijlage) is eerder verwaarloosbaar te noemen.

Ook bij de impact van de financiële kosten valt op dat de individuele vormen van pensioenopbouw voor zelfstandigen zich eerder aan de dure kant van de rangschikking bevinden. De collectieve vormen van pensioenopbouw scoren beter en dan vooral, opnieuw, de sectoren.

Het financiële beheer van individuele pensioentoezeggingen voor werknemers gaat kennelijk gepaard met een eerder beperkt kostenniveau.

Om de hierboven weergegeven verhoudingen wat beter te kunnen plaatsen wordt hieronder per toepasselijk regime de financiële kost van de regelingen weergegeven waarvan de **financiële kost overeenstemt met het 10de percentiel, dan wel het 90ste percentiel.** (tabel 17).

Tabel 17

Regime	Ratio financiële kosten / voorzieningen – 10 ^{de} percentiel	Ratio financiële kosten / voorzieningen – 90 ^{ste} percentiel
WAP - collec. - sector	0,14%	2,04%
WAP - collec. - enterprise	0,21%	0,79%
WAPZ	0,33%	0,62%
WAP - indiv.	0,12%	6,97%
WAPZNP	0,78%	2,19%
WAPBL - collec.	0,40%	0,80%
WAPBL - indiv.	0,51%	0,51%

Hoegrootheid van de totale kosten: beheerskosten en financiële kosten

Om de totale impact van de aangerekende kosten, ongeacht de aard, op de pensioenopbouw toevertrouwd aan IBP's te kennen is het uiteraard nog nodig om de som te maken van zowel de beheerskosten als de financiële kosten. Dit veronderstelt het totaliseren de beheerskosten en financiële kosten aangerekend door de IBP, aangevuld met de kosten aangerekend binnen de onderliggende ICB's. Deze totaliteit aan kosten kan vervolgens worden afgezet ten overstaan van de voorzieningen. Onderstaande tabel bevat voor elk toepasselijke wetgeving het resultaat van deze bewerking (tabel 18).

Tabel 18

Regime	Ratio totaal kosten / voorzieningen
WAP - indiv.	0,25%
WAP - collec. - sector	0,42%
WAPBL - collec.	0,49%
WAP - collec. - enterprise	0,54%
WAPZ	0,96%
WAPBL - indiv.	1,09%
WAPZNP ¹⁵	4,86%
Totaal	0,62%

¹⁵ Cf. voetnoot 12.

Enkele observaties:

- De individuele vormen voor aanvullende pensioenopbouw bestemd voor zelfstandigen belanden, in de lijn met eerdere vaststellingen, aan de eerder dure kant van de rangschikking;
- Bij collectieve vormen van pensioenopbouw vallen de kosten lager uit, wat dan het meest uitgesproken geldt voor sectoren. Ook voor zelfstandige bedrijfsleiders valt de kostprijs binnen collectieve toezeggingen relatief laag uit, al wordt de gunstige positie van dit laatste regime wellicht ook verklaard door het feit dat de respectieve inrichters binnen dit regime bereid zijn om een groot aandeel van de aangerekende operationele beheerskosten op zich te nemen (cf bijlage). De gemiddelde kostenlast bij collectieve pensioentoezeggingen voor werknemers valt iets lager uit dan het gemiddelde;
- De individuele pensioentoezeggingen voor werknemers tekenen binnen deze tabel de laagste kostenlast op; ook hier past de kanttekening dat een groot aandeel van de operationele beheerskosten rechtstreeks door de inrichter wordt gedragen, en dus niet in rekening werd gebracht (cf. bijlage).

3. Kosten binnen derde pensioenpijler: overzicht van vaststellingen

De derde pensioenpijler heeft betrekking op individuele vormen van sparen die toelaten om een aanvulling op het wettelijk pensioen op te bouwen en daarbij, binnen bepaalde voorwaarden, van een belastingvoordeel te genieten. Binnen de derde pensioenpijler is de aanvulling op het wettelijk pensioen dus steeds het resultaat van een individuele spaarinspanning met fiscale ondersteuning vanwege de overheid.

Er is daarbij geen link met de professionele activiteit als werknemer of als zelfstandige.

Het kunnen genieten van de betrokken belastingverminderingen is ten slotte voorbehouden aan twee specifieke 'vehikels', met name een levensverzekering bij een verzekeringsonderneming (pensioensparen en langetermijnsparen) dan wel het houden van rechten van deelneming van een pensioenspaarfonds aangeboden door een bank (pensioensparen).

De zgn. 'sociale' wetgeving die zo typerend is binnen de tweede pensioenpijler, waar er sprake is van verschillende types van pensioenopbouw met elk een aangepast wettelijk regime (cf. sectie 2), is binnen de derde pijler geheel afwezig. De opbouw van een derde pijler-pensioen staat immers volledig los van enige beroepsactiviteit.

3.1. Verzekeringsondernemingen

De keuze voor een verzekeringsonderneming betekent meteen ook dat de verzekeringswetgeving en het daarin besloten reglementaire kader betreffende de kosten ('toeslagen') van toepassing is. Dit reglementaire kader is in wezen hetzelfde als voor verzekeringsondernemingen actief binnen de tweede pensioenpijler. De studie hanteert dan ook hetzelfde onderscheid tussen de types kosten, met name de instapkosten (aangerekend op de bijdrage) en de lopende kosten (aangerekend op de voorzieningen, of, desgevallend, op het rendement), evenals de opsplitsing tussen tak 21 (gewaarborgd rendement) en tak 23 (geen gewaarborgd rendement).

3.1.1. Kwantitatieve omvang van het onderzoek.

Onderstaande tabel illustreert het kwantitatieve gewicht van de derde pensioenpijler in beheer bij verzekeringsondernemingen (tabel 19).

Tabel 19

Tak	Verzekeraars actief binnen 3e pijler	Aantal producten	Aantal contracten 2020	Voorzieningen 2020	Bijdragen 2020
21	20	160	3.339.316 (95,13%)	27.351.005.386 (98,42%)	1.817.434.298 (93,60%)
23	10	19	171.002 (4,87%)	437.687.376 (1,58%)	124.230.274 (6,40%)
Totaal			3.510.318	27.788.692.762	1.941.664.572

De meeste verzekerden kiezen voor de opbouw van een derde pijlerpensioen in tak 21. De verhouding tussen tak 21 en tak 23 wijkt niet veel af van de verhouding die bij de tweede pijler werd teruggevonden (cf. sectie 2.1.1.).

3.1.2. Instapkosten – kosten aangerekend op de bijdrage

De instapkosten zijn de kosten die de verzekeringsonderneming aanrekent op de pensioenbijdrage. Deze kosten worden zowel ten voordele van de verzekeringsonderneming zelf als ten voordele van eventuele tussenkommende bemiddelaars (“tussenpersonen”) geïnd.

Definiëring van de instapkosten

De verzekeringsonderneming legt het niveau van de instapkosten vast op het niveau van het verzekeringsproduct. In vergelijking met de tweede pijler (cf. sectie 2.1.2.) lijkt de voorkeur voor het gebruik van prijsvorken iets minder nadrukkelijk aanwezig te zijn, althans binnen tak 21. Niettemin bouwen heel wat verzekerden hun pensioen op binnen een product waarbij de instapcost tussen een bepaald minimum en maximum varieert.

Instapkosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden

Onderstaande tabel bevat, per verzekeringstak, de verhouding van de som van de aangerekende instapkosten (verzekeringsonderneming en tussenpersoon) ten opzichte van de pensioenbijdragen. Deze verhouding kan dan ook beschouwd worden als het gewogen gemiddelde van de totale instapcost in functie van de bijdragen (*tabel 20*).

Tabel 20

	Gewogen gemiddelde instapcost ifv de bijdragen
Tak 21	6,32%
Tak 23	2,83%

De gemiddelde instapcost binnen tak 21 valt hoger uit dan deze binnen tak 23; deze bevinding is consistent met de vaststelling bij de verzekeringen binnen de tweede pijler (cf. sectie 2.1.2.).

De hier berekende gemiddeldes vallen hoger uit dan de equivalente waardes berekend binnen de tweede pijler. De hoogte van de gemiddelde instapcost voor tak 21 (6,32%) overschrijdt ook de gemiddelde waardes van alle regimes binnen de tweede pijler beheerd door een verzekeringsonderneming.

Om de spreiding beter te kunnen inschatten worden de hierboven berekende gemiddelde instapkosten aangevuld met de instapcost van het product waarvan *de instapcost overeenstemt met het 10de percentiel*, dan wel *het 90ste percentiel* (*tabel 21*).

Tabel 21

	Gewogen gemiddelde instapkost	Instapkost – 10de percentiel	Instapkost – 90ste percentiel
Tak 21	6,32%	2,27%	16,23%
Tak 23	2,83%	2,22%	4,54%

Binnen tak 21 kan de toegepaste instapkost hoger oplopen dan dit bijvoorbeeld in de tweede pijler het geval is; bij tak 23 worden dergelijke hoge waarden niet teruggevonden.

Instapkosten 2020: spreiding verzekeren ifv gemiddelde instapkost

Onderstaande tabel biedt, per verzekeringstak, inzicht in de spreiding van de contracten in functie van de hoogte van de instapkost (tabel 22).

Tabel 22

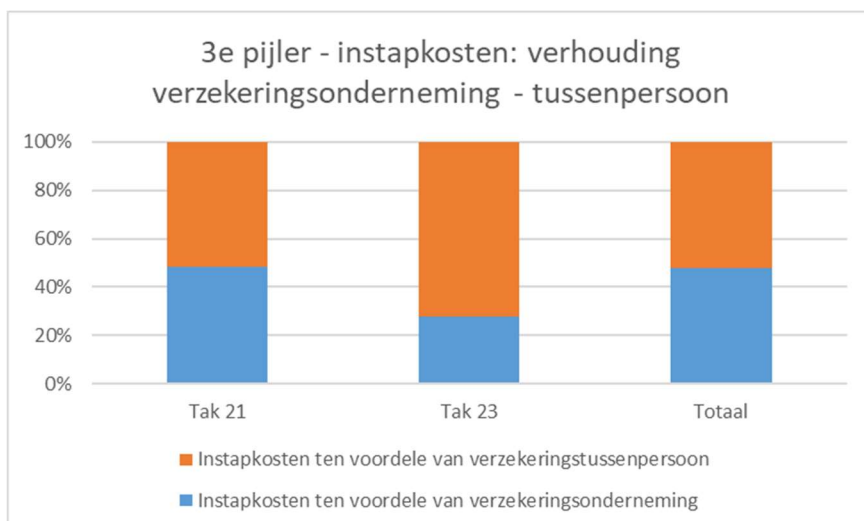
Instapkosten	Tak 21 – Contracten 2020	Tak 23 – Contracten 2020
0% - 1%	81.396	964
1% - 2%	21.537	160
2% - 3%	334.451	96.834
3% - 4%	382.926	53.257
4% - 5%	502.724	19.787
5% - 6%	444.664	0
6% - 7%	549.210	0
7% - 8%	16.542	0
8% - 9%	4.329	0
9% - 10%	4.182	0
>10%	880.251	0
Geen premiestorting	117.104	0
Totaal	3.339.316	171.002

De eerdere vaststelling dat vooral binnen tak 21 sprake is van hoge instapkosten wordt door deze tabellen bevestigd. De tranche met wat hier gedefinieerd werd als het hoogste niveau aan instapkosten (+10%) is goed voor ruim een kwart van de totale contracten (26,36%). Bij de tweede pijler viel een dergelijke tendens niet waar te nemen.

Bij tak 23 stagneert het niveau van de instapkosten vanaf 5%.

Instapkosten 2020: verhouding verzekeringsonderneming versus verzekeringstussenpersoon

Onderstaande grafiek geeft per tak de verhouding weer tussen het deel van de instapkosten bestemd voor de verzekeringsonderneming zelf en het deel dat aan de verzekeringstussenpersoon wordt overgemaakt (figuur 3). Zoals reeds vermeld in de overeenstemmende sectie betreffende de tweede pijler (cf. *supra*, sectie 2.1.2.) ontvangt de verzekeringstussenpersoon deze vergoeding voor zijn advies, bemiddeling en verdere begeleiding van de verzekeringnemer gedurende de looptijd van het contract.

Figuur 3

Voor de gehele derde pijler neemt de verzekeringstussenpersoon ruim de helft (52,38%) van de totaal geïnde instapkosten voor zijn rekening. Binnen tak 23 loopt het aandeel van de verzekeringstussenpersoon¹⁶ op tot 72,15%.

3.1.3. Lopende kosten – kosten aangerekend op de voorzieningen

De lopende kosten zijn de kosten die worden onttrokken aan de voorzieningen opgebouwd binnen de verzekeringsovereenkomsten.

Binnen *tak 21* worden de lopende kosten uitsluitend aangerekend door en ten voordele van de verzekeringsonderneming.

Binnen *tak 23* is er naast de kosten aangerekend door en ten voordele van de verzekeringsonderneming eveneens sprake van kosten aangerekend op het niveau van de onderliggende ICB's. Deze kosten worden aangerekend door en ten voordele van de verantwoordelijke fondsbeheerders (cf. *supra*, sectie 2.1.3.).

Definiëring van de lopende kosten

Bijna de helft van de verzekerden in *tak 21* wordt niet geconfronteerd met lopende kosten; een product in *tak 23* zonder lopende kosten, is dan weer een zeldzaamheid te noemen. Het gebruik van prijsvorken neemt duidelijk af vergeleken met de wijze waarop de instapkosten binnen het product worden vastgelegd.

¹⁶ Over de rol van de verzekeringstussenpersoon en zijn aandeel in de instapkosten, zie ook de overeenstemmende sectie betreffende de tweede pijler, *supra*, 2.1.2.

Lopende kosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden

De gewogen gemiddelde lopende kost wordt berekend uitgaande van het totale bedrag dat de verzekeringsonderneming in 2020 aan opgebouwde voorzieningen heeft onttrokken (som van tarifaire kosten en andere lopende kosten).

Voor wat betreft tak 23 wordt dit bedrag verhoogd met de kosten die de fondsbeheerders binnen de verbonden ICB's hebben ingehouden.

Dit totaalbedrag aan onttrokken kosten wordt vervolgens afgezet tegenover het gemiddelde van de voorzieningen voor einde boekjaar 2019 en 2020. Het bekomen percentage geeft de impact van de lopende kosten weer op het verloop van de voorzieningen in 2020 en kan gelden als het gewogen gemiddelde in functie van de voorzieningen.

Onderstaande tabel geeft de aldus berekende gemiddeldes weer voor beide verzekeringstakken (*tabel 23*).

Tabel 23

	Gewogen gemiddelde lopende kost
Tak 21	0,06%
Tak 23	2,34%

Net zoals dat bij de tweede pijler het geval is, bevestigen deze cijfers opnieuw dat bij tak 23 de lopende kost zwaarder doorweegt dan bij tak 21; dit in tegenstelling tot de instapkosten. Eens te meer dient gewezen op de 'caveat' betreffende het feit dat er binnen tak 21 geen aanspraak bestaat op een eventueel surplus aan beleggingsrendement (cf. *supra*, sectie 1.3.).

De hier berekende gemiddeldes vallen bovendien ook iets hoger uit dan de gemiddeldes teruggevonden voor de gehele tweede pensioenpijler (tak 21: 0,05% / tak 23: 1,85%) (cf. *supra*, sectie 2.1.3.).

Onderstaande tabel geeft het niveau van de lopende kosten en dit voor het product waarvan de lopende kost overeenstemt met het 10de percentiel, dan wel het 90ste percentiel (*tabel 24*).

Tabel 24

	lopende kost – 10de percentiel	Lopende kost – 90ste percentiel
Tak 21	0%	0,32%
Tak 23	1,58%	3,27%

Deze tabel bevestigt opnieuw dat binnen tak 23 de lopende kosten fors hoger kunnen oplopen in vergelijking met tak 21.

Lopende kosten 2020: spreiding verzekerden ifv gemiddelde lopende kost

Onderstaande tabel biedt inzicht in de spreiding van de verzekerden in functie van de hoogte van de gemiddelde lopende kost (*tabel 25*).

Tabel 25

Lopende kost	Tak 21 – Contracten 2020	Tak 23 – Contracten 2020
0% - 0,1%	2.039.840	0
0,1% - 0,2%	1.117.001	
0,2% - 0,3%	19.492	
0,3% - 0,4%	99.024	
0,5% - 0,6%	91	
0,6% - 0,7%	38.162	
0,8% - 0,9%	34	
0,9% - 1%	27	
1% - 1,5%	25.645	964
1,5% - 2%		40.028
2% - 2,5%		61.454
2,5% - 3%		40.471
3% - 3,5%		28.085
3,5% - 4%		0
Totaal		3.339.316

Binnen *tak 21* geniet de meerderheid van de verzekerden van eerder lage lopende kosten; een fractie van de contracten (0,77%) bevindt zich hier in een product met een lopende kost hoger dan 1%.

Geheel in lijn met de voorgaande tabellen bevinden de meeste contracten beheerd in *tak 23* zich in duurdere schijven: ruim drie kwart van de contracten ziet zich geconfronteerd met een lopende kost die de 2% overschrijdt.

3.2. Pensioenspaarfonds

De opbouw van een derde pijlerpensioen kan ook via het houden van rechten van deelneming in een pensioenspaarfonds, aangeboden door een bank. Deze spaarvorm komt in aanmerking voor het fiscaal regime van het pensioensparen. Een dergelijk fonds is een instelling voor collectieve belegging, wat inhoudt dat de ingelegde bedragen veelal rechtstreeks worden geïnvesteerd in een reeks van activa (aandelen, obligaties,...)¹⁷. De opbrengst van het pensioenspaarfonds vloeit voort uit de opbrengst van deze investeringen, maar ondergaat hierbij ook, uiteraard, het effect van de binnen het fonds toegepaste kosten.

3.2.1. Kwantitatieve omvang van het onderzoek

Onderstaande tabel schetst het kwantitatieve belang van de sector van de pensioenspaarfonds (tabel 26).

Tabel 26

Aantal pensioenspaarfonds	Totaal activa onder beheer	Gemiddelde activa per fonds	Deelnemingen	Bijdragen 2020
21	22,25 miljard	1,06 miljard	1,74 miljoen ¹⁸	1,4 miljard

Wat betreft de kosttypes die door de pensioenspaarfonds worden gehanteerd, is er een grote gelijkenis met de verzekeringsondernemingen. Pensioenspaarders moeten rekening houden met *instapkosten*, aangerekend op de bijdragen, en *lopende kosten*, onttrokken aan de pensioenreserve.

3.2.2. Instapkosten – kosten aangerekend op de bijdragen

De instapkosten, ingehouden op de bijdragen, komen volledig ten goede aan de distributeur (bank) van het pensioenspaarfonds.

Definiëring van de instapkosten

De instapkosten worden uitgedrukt in een forfaitair %, aangerekend op de bijdragen. In tegenstelling tot bij de verzekeringsondernemingen wordt er geen gebruik gemaakt van op productniveau gedefinieerde prijsvorken.

Voor de bepaling van de instapkosten van de pensioenspaarfonds werd gebruik gemaakt van de in het prospectus weergegeven kost. In de praktijk kunnen deze kosten wat lager liggen omwille van door de distributeurs toegestane kortingen.

¹⁷ De beheermaatschappij van een pensioenspaarfonds is verplicht de activa van het fonds uitsluitend aan te wenden voor beleggingen die vallen onder en binnen de grenzen van artikel 145/11 van het WIB 92. De wetgeving legt beperkingen op in termen van valuta's en soorten activa: obligaties, aandelen, deposito's, geldmarktfonds, geldmarktinstrumenten, ICB's, derivaten en andere roerende waarden.

¹⁸ Cijfer BEAMA – De FSMA beschikt niet over cijfers met betrekking tot het aantal deelnemers.

Instapkosten 2020: gewogen gemiddelde en grenswaarden

De gewogen gemiddelde instapkost uitgerekend in functie van de bijdragen bedraagt 1,93%. Dit gemiddelde valt dus lager uit dan de gemiddelde instapkosten binnen de derde pijler aangerekend door verzekeringsondernemingen, en dit voor zowel tak 21 (6,32%) als tak 23 (2,83%).

In 2020, fluctueerden de instapkosten van de pensioenspaarfondsen tussen 0% (min) en 3% (max).

Instapkosten 2020: spreiding van de pensioenspaarfondsen

Onderstaande tabel (*tabel 27*) geeft de verdeling van de pensioenspaarfondsen weer in functie van de toegepaste instapkost.

Tabel 27

Instapkost (%)	Aantal fondsen	Netto – actief 2020 (EUR)	Bijdragen 2020 (EUR)
0%	3	3,02 miljard	382 miljoen
1%	0	0	0
2%	4	5,66 miljard	306 miljoen
3%	14	13,57 miljard	709 miljoen

3.2.3. Lopende kosten – kosten aangerekend op de pensioenreserve (netto-actief)

De lopende kosten omvatten alle door het fonds gedragen kosten, met uitzondering van de transactiekosten. De beheersvergoeding is de belangrijkste component van de lopende kosten.

De beheersvergoeding is de vergoeding die de beheermaatschappij in rekening brengt voor haar intellectuele, administratieve en commerciële beheer. De beheermaatschappij geeft zelf een deel van de beheervergoeding door aan de distributeurs.

Definiëring lopende kosten

De lopende kosten, waaronder de beheersvergoedingen, worden uitgedrukt als een percentage en zijn beschikbaar in het prospectus en het document met essentiële beleggersinformatie.

Lopende kosten 2020: gemiddelde, minimale en maximale waarde

De gemiddelde lopende kost in rekening gebracht door de pensioenspaarfondsen belooft 1,24%. Dit gemiddelde valt hoger uit dan de gemiddelde lopende kosten binnen de derde pijler aangerekend door verzekeringsondernemingen binnen tak 21 (0,06%), maar ligt lager dan de gemiddelde lopende kosten aangerekend binnen tak 23 (2,34%).

De lopende kosten fluctueerden in 2020 tussen 1,06% (min) en 1.69% (max).

Lopende kosten 2020: spreiding van de pensioenspaarfondsen

Onderstaande tabel geeft de verdeling van de pensioenspaarfondsen weer in functie van het toegepaste niveau aan lopende kosten (*tabel 28*).

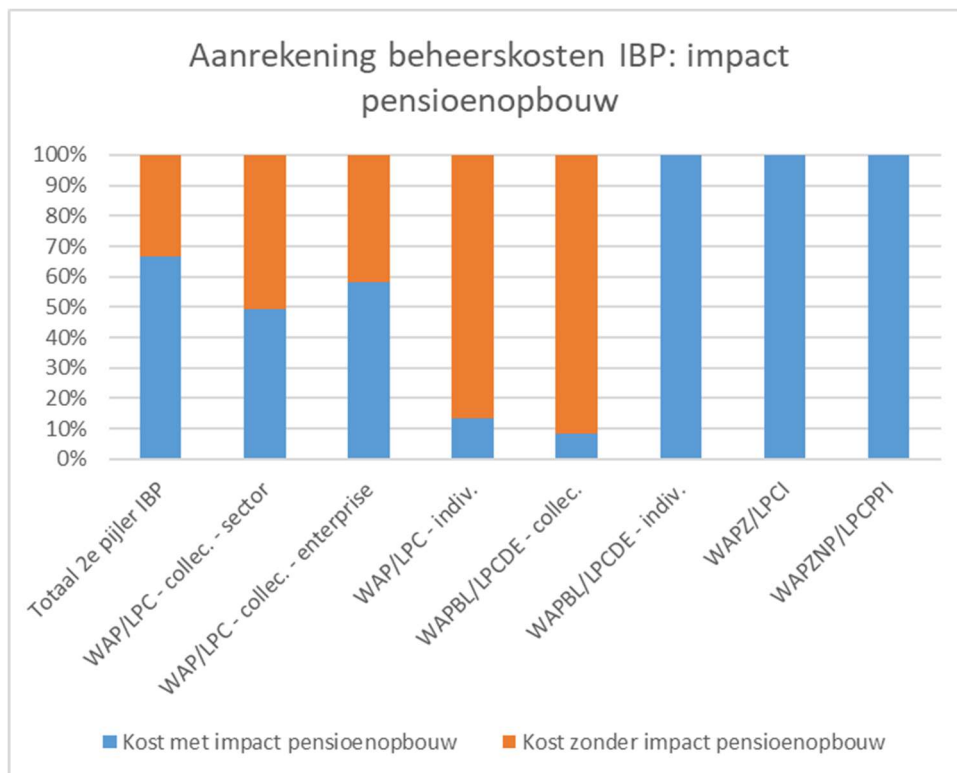
Tabel 28

Lopende kosten (%)	Aantal fondsen	Netto – actief 2020 (EUR)	Bijdragen 2020 (EUR)
<1.10%	1	0,13 miljard	8,9 miljoen
1.11-1.20%	4	10,36 miljard	501,6 miljoen
1.21-1.30%	10	6,83 miljard	360,4 miljoen
1.31-1.40%	5	4,89 miljard	525,5 miljoen
>1.40%	1	0,04 miljard	1,3 miljoen

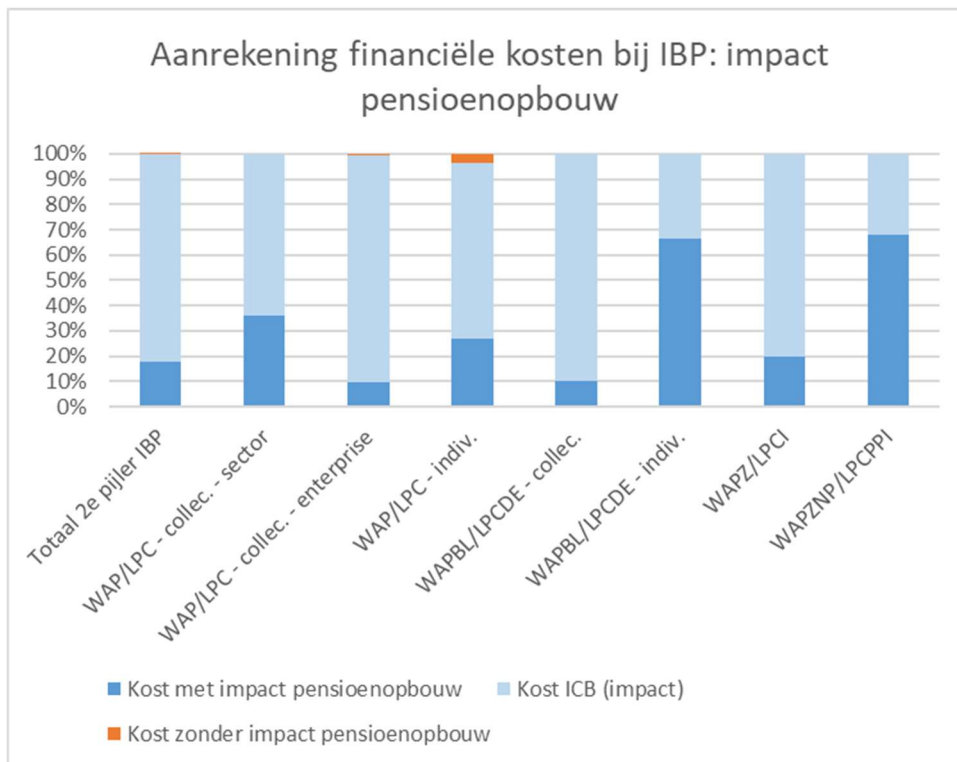
Bijlage: aanrekening kosten IBP's - kosten rechtstreeks gedragen door inrichter t.o.v. kosten met impact pensioenopbouw.

Binnen de IBP's is er vaak sprake van kosten die rechtstreeks worden afgerekend bij de inrichter (de bijdragende onderneming of sectorale inrichter), hetgeen resulteert in een kost die geen rechtstreekse impact heeft op de pensioenopbouw. In principe vallen deze kosten buiten de scope van het onderzoek (cf. *supra*, sectie 2, p.6.). Deze bijlage biedt evenwel meer informatie over de hoegrootheid van de kosten die rechtstreeks door de inrichter ten laste worden genomen

Wat betreft de wijze van aanrekening geven onderstaande grafieken (*figuren 4 – 5*), voor beide types van kosten, de verhouding weer tussen de totaliteit aan kosten die op één of andere wijze op de pensioenopbouw wordt aangerekend ten opzichte van de kosten die geen impact hebben op de pensioenopbouw.

Figuur 4

Figuur 5

Vooraf binnen de *beheerskosten* loopt het aandeel in de kosten dat de pensioenopbouw niet rechtstreeks beïnvloedt, binnen sommige toepasselijke regimes, zeer hoog op en is deze wijze van aanrekening van significant groter belang dan bij de verzekeringsondernemingen. Niettemin zijn er ook heel wat regelingen waarbij de aanrekening van de beheerskosten op één of andere manier wel een impact heeft op de pensioenopbouw, hetgeen zich in de meeste gevallen manifesteert als een aanrekening via het toegekende rendement, of op de pensioenvoorzieningen. Een rechtstreekse inhouding op de pensioenbijdrage (het equivalent van de veel voorkomende instapkost bij de verzekeringsondernemingen) is bij de IBP's eerder zeldzaam te noemen.

In vergelijking met de *beheerskosten* worden de *financiële kosten* slechts voor een zeer beperkt aandeel door de inrichter ten laste genomen; uiteraard is dit voor een belangrijk deel het gevolg van het feit dat dit niet mogelijk is voor kosten aangerekend op het niveau van de onderliggende ICB's¹⁹. Toch blijft dit ook voor de overige financiële kosten, door de IBP veelal aangerekend op het rendement, zeer beperkt.

¹⁹ Dit is het geval wanneer de IBP investeert in één of meerdere ICB's. Net zoals bij de verzekeraars (in tak 23) zal de fondsbeheerder de kosten aanrekenen op het niveau van de netto-inventariswaarde van het betrokken fonds, wat dus een rechtstreekse impact heeft op de pensioenopbouw.